

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik V.

1895.

Sešitek 2.

Grobni spomeniki v Stičini.

Popisal Konrad Črnologar.

V stiški samostanski cerkvi so nekdej pokopavali najimenitnejše kranjske plemenitnike. Gotovo je, da so večinoma imeli pokojniki tudi nagrobne spomenike. Kam so prešli, ne vemo. Valvasor piše, da so za vladanja cesarja Maksimilijana I., in sicer z njegovim dovoljenjem, mnogo nagrobnih kamnov iz cerkve spravili, ker so bili preveč na poti. Verjetno je, da so še več spomenikov odstranili v pozneji dōbi, osobito pri prezidavi cerkve pod opatom Reinprechtom leta 1623. Pred kakimi 7 leti je treščilo v zahodno čelo cerkve in strela je odbila nad jednim oknom pročelja omet; pod njim so se videli napisni kamni, narobe vzdani. Ono okno pa ni bilo narejeno pred l. 1623. v sedanji velikosti in obliki. Napisni kamen so mu dali kot preklado. Ker so za opata Reinprechta cerkev znotraj in zunaj tako predelali, da je niti poznati ni, kakošna je bila prvotna, so gotovo tačas odpravili največ spomenikov.

Ne zdi se mi verjetno, da bi si bili upali menihi že za cesarja Maksimilijana nagrobne kamne onih, katerih sorodniki so še živeli, metati iz cerkve. In takrat je bilo še gotovo dokaj takih rodbin. Samostan jih je potreboval. Drugače pa je bilo v začetku XVII. stoletja, ko je bil samostan v dobrem stanu. Obitelji, katerih predniki so bili v stiški cerkvi pokopani, so deloma izmrle, deloma se za samostan niso brigale. Opat Jakob Reinprecht je očevidno imel namen, cerkev tako

prezidati, da bi bila videti kot nova in njegovo delo. Zato je odstranil vse, kar bi le količkaj spominjalo na staro cerkev.

Še za Valvasorja je moralo biti več nagrobnikov, katerih sedaj več ni. Kolikor je meni znano, spisal je neki J. L. (brž ko ne urednik Jean Lavrent) v «Illyrisches Blatt» 1839. leta kratko zgodovino stiškega samostana, katero je posnel po Puzelnu in Valvasorju. Ondi navaja napise na grobnih spomenikih opatov: Lovrenca Reinerja († 1601), Jakoba Reinprehta († 1626), Ruperta Eckarta († 1644), Janeza Weinzerla († 1660), Maksimilijana Mottoch-a († 1680) in Ludovika bar. Raumbschissel-na († 1687) na straneh 34 in 35.

Spomenikov opatov Lovrenca Reinerja in Ruperta Eckarta ni več najti. J. L. jih je prepisal iz Puzelna. Kolikor sedanji rod pomni, se ni cerkev niti zunaj niti znotraj čisto nič spremenila. Omenjeni J. L. pa samostan in cerkev tako živo opisuje, kakor bi bil vse pregledal na mestu. A Stičine gotovo nikdar ni videl. Ako bi bil on kdaj v Stičini, moral bi bil videti tudi spomenike opatov Antona barona Gallenfels-a († 1719), Aleksandra pl. Engelshaus-a († 1734), Viljema Kovačiča († 1764) v prečni ladiji, in pod pevskim korom štiri spomenike, izmed katerih je eden opata Jakoba Klaferla († 1580) in drugi opata Janeza Zeisel-na († 1576). Sicer je J. L. pa tudi Puzelna deloma napačno prepisal, deloma pokazil.

Uprav pohabljeni spis v «Illyr. Blatt»-u mi je dal povod, da sem se lotil opisovanja spomenikov v stiški cerkvi. Ostalo je spomenikov še, vštevši neki grb, ki je baje nagrobni spomenik vojvodinje Viride, trinajst. V zgodovinskem in v umetnostnem oziru so isti le lokalne važnosti, izvzemimo le veličastni, umetno in ukusno izdelani spomenik opata Reinprehta. Žal, da je ta deloma poškodovan. Resno in dostojno so izdelani vsi spomeniki razen onih, ki stojita v spomin opatu Gallenfelsu in osobito opatu Kovačiču. Dasi je zadnji izklesan iz dragega raznobarvenega marmorja in tehnično čisto izdelan, se mu mora vendar očitati pretiranost v obliki.

I. V steno na evang. strani velikega altarja je vzdana nekako $1\frac{1}{2}$ m nad tlakom 60 cm široka in 47 cm visoka, kamnita, barokno obrobljena plošča, podobna nekakemu grbu čudne oblike. Gori omenjeni J. L., Dimitz (Blätter aus Krain) in Hicinger (Koledarček) omenjajo, da je to grobni spomenik vojvodinje *Viride Visconti*. V reliefu je vodoravno z glavo proti desni strani vijoča se kača, ki ima na glavi trolistno krono in požira otroka. Vrednost tega reliefa, bodi si v zgodovinskem ali v umetnostnem oziru, ocenil sem že v «Mittheilungen des Musealvereines» leta 1892., kjer je tudi njegova podoba. Poskusil sem dokazati, da oni kamen ni prvotni nagrobni spomenik Viridin. Tu omenim še, da so njegovi ornamenti zelo podobni obrobku napisnih «kartuš» na spomenikih opatov Reinprechta in Weinzerla. Opisaval ga torej tu ne bodem.

Opise sploh je pa umeti heraldično, t. j., kar je gledalcu na desni, je pisano na levi, torej takó, kakor bi se opazovalec s hrbtom naslonil na kamen ali sliko, in kar bi bilo njemu na desni, je tudi v opisu takó.

Pod pevskim korom.

II. Na evang. strani prvi od vrat stoji 1·88 m visoki, 0·72 m široki četverovoglati spomenik *Antona Tavčarja* iz sivega apnenka ter ima dva dela. V zgornjem je grb z renesančnim ščitom, povprečno deljen, zgoraj šesterožarka zvezda, spodaj na desno gleda realističen jednoglav orel z razpetimi krili in nogami. Ščit je pokrit s čelado (Kübelhelm), z bujnimi, izborno izvedenimi listastimi krili, kot nakrasek (Kleinod) sta odprti krili (offener Flug), na desnem je šesterožarka zvezda, na levem orel, kakor v grbu. Delo je izborno, grb heraldičen. V plošči spodnje polovice je nemški, zelo okrajšani napis. Črke so pravilno dolbene, a mnogo manjših je med večje vsekanih. Zalite so vse z neko belo snovjo, z malto ali mavcem.

Napis II.

HIE · L'GT · BEGRABĒ · DER · EDEL
 VD · VEST · ATŌI · TAV'SCH · DES
 LOBL'CHĒ · ST₁FF-TS · VD GoT_sHA⁹
 S₁TT₁CH · GEWEST · ABAL^{DT} · VD ·
 LAGWVRIG · DIE · SEIES · ALT_s ·
 BEY · 63 · IARE · WELCH · DE · 3 · IV
 DES · 83 · IN · GOTT · SEL'CKHLICH
 ET · SCHIAFFĒ · DEE · VD · VS · ALLĒ
 GOTT · D · ALECHTIG · EI · FROL'C
 HE · VRSTADT · VLEIHĒ · WELE
 AMEN HANS · TAVTSH ·
 SEIN · SON · HAT · GOTT · ZV
 EHRE · SEINE · LIEBEN · VD
 WOLVERDIETE VATTEN
 ZV SELIGIST GE^DACHTNVS ·

III. Nasproti temu je na episteljski strani *Gašparja Mindorferja* nagrobna plošča iz sivega apnenka, 1·53 m visoka in 0·68 m široka. V gornjem delu je grb; renesanski ščit ima štiri polja. V prvem in četrtem polju je na desno nagnjeno bruno s trlistno deteljico zgoraj in trikotom spodaj, v drugem in tretjem pa je proti sredi obrnjen jednoglavi orel z razpetimi peruti in nogami. Nad ščitom je kronana odprta čelada (Gitterhelm), vrh katere je kot nakrasek na desno obrnjen jednoglavi orel. Krila so rastlinska, a lepa. Spodaj na plošči je napis z latinskimi črkami. (Gl. napis III.)

IV. Na evangelijski strani je pod korom dalje spomenik opata *Janeza Zeisel*-na, preprost, toda lično izdelan kamen iz zelenkastosivega apnenka, četverovoglat, 1·90 m visok in 0·86 m širok. Spomenik ima četverovoglato znižano polje, po katerem je položena s krivino na levo obrnjena gotska opatska palica, vtaknjena skozi mitro, ki je v sredini. Nad to je čez palico položena 0·35 m visoka, 0·64 m široka napisna plošča, v znožju pa je druga le 0·49 m visoka plošča. Na

gornji plošči je grobni napis opata, spodnji napis pa pové, da je ta in nasproti stoječi nagrobnik postavil l. 1585. opat Lovrenc Rainer. Napis je v vel. lat. črkah. (Gl. napis IV.)

Napis III.

HVC · TVMVLV · NOBILIS · HEL^L,
 ENA · FREISEISEN · MAR'ITO SV^O
 CHARIS^O · DÑO · CASRARO
 MINDORFERO · DOCTORI
 VTRIVSQ · IVRIS · OLIM · PRO,,
 THONOTARIO · SVM: PONT:
 ATQ HVIVS · INCLYTÆ · DO,,
 MVS · SITTICENSIS · VILLICO
 ET · SECRETARIO · AMORIS · ER,,
 GO · ELABORARI · FECIT · OB,,
 YT ANNO DÑI · MDXCVII ·
 DIE XVIII · APRIL · CVIVS · ANI,,
 MA · DEO · VIVAT ·

Napis IV.

ANNO CHRISTI 1576 · ZZ
 DIE SEPTEMBRIS PIE OBYT
 REVERENDISSIMVS IN
 CHRŌ PATER DNS D IOAN
 NES ZEISL · SITSICENSIVM
 ABBAS FIDELLISSIMVS
 HÆC DVO OPERA SIVE
 MONVMĒTA DILECTIS
 IN CHŌ PCESSORIB⁹ DÑS
 IOĀNI ZEISL ET IACOBO
 KLAFERLI PIÆ MEŌRIÆ
 P ME LAVRETIV̄ ABBATĒ ·
 A^O · 85: POSITA QVORV̄ ALÆ
 DEO VIVĀT CVM ILLIS Q
 NOBIS TRIBVAT DE⁹
 VITĀ ÆTERNĀ ÆEN

V. Poslednjemu nasproti stoji na listni strani lep spomenik iz zelenkastosivega apnenka, 1·80 *m* visok in 0·74 *m* širok, četverovoglat. Spodaj je napisna plošča, nad njo mrtvaška glava z običajnimi kostmi, nad to pa v znižanem, zgoraj polukrožno završenem polju na levo obrnjena opatska palica. Na straneh lobanje je napis: «RECORDARE» na desni in «NOVISSIMA» na levi. Na vrhu je letnica 1585. Napis z velikimi latinskimi črkami nas spominja opata *Jakoba Klaferla* in slôve:

Napis V.

15	85
RECORDARE	NOVISSIMA
A ^o CHRISTI 1580 · 7 DIE	
MARTY PLACIDE EX HAC	
VITA DISCESSIT RMVS D:	
IACOBVS KLAFERLI	
ABBAS SITHICENSIS	
DIGNISSIMVS ·	

V severnem krilu prečne ladije stoji šest spomenikov.

VI. Prvi od ladije je oni opata *Aleksandra Engelshausa*. 1·50 *m* visoka in 1 *m* široka preprosta plošča iz črnega marmorja brez vseh olepšav ima napis z velikimi latinskimi črkami, iz katerega se dobi kronografikon 1734. (Gl. napis VI.)

VII. Najlepši je poleg tega stoječi spomenik opata *Reinprehta*. Nagrobnik je jako okusno in impozantno delo iz rudečega marmorja; visok je 3·05 *m*, širok 1·20 *m*. Obstoji iz dveh kosov. 0·87 *m* visoki podstav ima v okrašeni kartuši napis z velikimi latinskimi črkami iz 9 vrst, katerih druga je bila pozneje vsekana. Opat si ga je dal že za življenja postaviti l. 1623., ko je dogotovil prezidavo cerkve. Nad kartušo je nekaka konzola, na kateri stoji v polreliefu 1·75 *m* visoka podoba opatova, izborna izdelana, kakor ves spomenik. Opat ima kratko brado z brkami, na glavi mitro, oblečen je v mašni plašč, na prsih je krasno razpelo, sicer

pa je okrašen z graviranimi ornamenti. V desnici drži na prsih zaprto knjigo, v levici opatsko palico s pôtнім prtóm. Na straneh je po jedna karijatida, zgoraj angelj, doljni život pa preide v luskinast ornament. Jedno roko držita čez pas, z drugo nastavek volute gornjega dela, ki sloni na njunih glavah. Na volutah sta na strani lepa angeljčka, ki z jedno roko držita ščit z opatovim grbom, v drugi roki pa prvi drži peščeno uro, drugi pa mrtvaško glavo. Ščit je polukrožen, ima štiri polja in srčni ščit. V poslednjem je na levo obrnjen stiški ptič vrhu zidú, na pravem ščitu pa je v I. in IV. polju na levo gredoč lev, na II. in III. pa heraldična lilija. Ščit je pokrit z mitro in palico, kar završuje spomenik, ki je res izborno delo, deloma, žal, poškodovano. (Gl. napis VII.)

Napis VI.

HIC IACET
 R^Mº D. D. ALEXANDER AB ENGELSHAUS
 IVRE ABBAS
 QVIA
 PATER PAVPERVM ERAT SINGVLARIS
 QVI
 SEXTI IN AGONE SÆCVLI SITTICENSIS
 SÆCVLO VALEDICENS
 9. MARTI
 NON TAM OBIJT
 QVAM ABIJT
 IN DOMV MVNDE ORIEBATVR
 ANGELORVM.
 IS VT QVIESCAT SVAVITER
 DEVM PRECARE
 VIATOR.

Napis VII.

EPITAPHIUM

AD MODVM REVERENDI DÑI DÑI IACOBI XXXVII HVIVS COENOBÏ
ABBATIS.

CVLMINA QVI CVPITIS, LAVDES POMPASQVE SITITIS
EST SEDATA SITIS, SI ME PENSARE VELITIS.

QVI POPVLOS REGITIS, MEMORES SVPER OMNIA SITIS
QVOD MORS ĪMITIS NON PARCIT HONORE POTITIS,
VOBIS PRÆPOSITIS SIMILIS FVERAM, BENE SCITIS,
QVOD SVM, VOS ERITIS, AD ME CVRRENDO VENITIS.

MDCXXIII.

(Konec pride.)

Obseg ljubljanske škofije pod škofom Hrenom.

Spisal Janko Barlè.

Cesar Friderik IV. je koristil naši domovini prav mnogo s tem, da je l. 1461. utemeljil v Ljubljani samostojno škofijo. Dasi so novi škofiji pripale le one župnije na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem, kjer je cesar vršil patronatsko pravo, vendar se je s tem znatno oslabila benečanska moč na Slovenskem. Ljubljana je dobila svojega cerkvenega poglavarja, kar je bilo posebno važno potem, ko se je začela sejati todi Lutrova vera. Res je, da so pošiljali oglejski očaki v naše kraje svoje generalne vikarje, vendar, kdo vé, če bi bili ti luteranstvo tako zatrli, kakor so je zatrli ljubljanski škofje, posebno pa vstrajni in neustrašeni Tomaž Hren. Njega moramo tudi zahvaliti, da je napisal imenik cerkva ljubljanske škofije¹ v svojem ordinacijskem dnevniku. Leta 1605., dne 28. junija, razpisal je namreč papež Pavel V. jubilej po vsem katoliškem svetu (pro foelici Pontificatus sui exordio). Raz-

¹ Catalogus omnium praecipuarum Ecclesiarum, quae in tribus istis Prouinciis sitae, Episcopatui ac Dioecesi Labacensi jure ordinario subiectae noscuntur.

glasil in praznoval se je ta jubilej najpreje v Ljubljani in v Gornjem Gradu (6. avgusta), potem pa v raznih cerkvah cele škofije. Hren je zapisal v dnevnik vse cerkve, kjer je dal razglasiti praznovanje jubileja. Ta imenik nam dobro služi, da označimo obseg tedanje ljubljanske škofije.

Oglejmo si pojedine cerkve:

I. Na Štajerskem.

Na Štajerskem so bile štiri glavne župnije: v *Gornjem Gradu*, v *Starem Trgu*, na *Vranskem* in v *Pilštanju*. Vsem tem župnijam je poslal Hren «Diploma majus», a oskrbel je tudi nemški prevod, katerega je dal pribiti in razglasiti.

1.) Cerkev v *Gornjem Gradu* je imela sledeče vikarjatne cerkve:

- a) *Marije Device v Solčavi*;
- b) *sv. Lovrenca v Lučah*;
- c) *sv. Elizabete v Ljubnem*;²
- d) *sv. Kocijana v Rečici* in
- e) *sv. Jurija v Mozirju*.

V vseh teh župnijah vrši še danes patronatsko pravo ljubljanski knezoškof kot posestnik grajščine v Gornjem Gradu.

2.) Pod župnika sv. Pankraca v *Starem Trgu* pri Slovenjem Gradcu, kateri kateri je bil ob jednom škofov komisar, so spadale sledeče vikarjatne cerkve:

- a) *sv. Jurija v Škalah* (in Scallis);³
- b) *sv. Mihaela v Šoštanju*;

² Leta 1610. zval se je vikar v Ljubnem Jurij Belin.

³ Leta 1613. se imenuje kot podružnica sv. Jurija v Škalah cerkev *Sv. Martina pod Šalekom*. Mislim vendar, da je ta cerkev imela že tedaj svojega vikarja in da je spadala pod ljubljanskega škofa, ker je Hren prepovedal tedaj tržaškemu škofu Ursinu, ko je kot generalni vizitator oglejskega očaka vizitiral cerkve po Dolenjem Štajerskem, da te cerkve ne sme vizitirati. — 26. julija l. 1605. vmestil je Hren v Škalah slovesno župnika Martina Ebenspergerja, kateri se je porodil v Goričah (Görtschach), a v mašnika posvečen bil 1. aprila l. 1600.

c) *sv. Ilja* (ad s. Aegidium) *pri Schwarzensteinu*;

d) *sv. Janeza na Peči* (inter vineta) in

e) *sv. Ilja pod Turjakom* (in valle Windischgrätz).

Tudi tem župnijam je še danes patron ljubljanski knezoškof.

3.) Pod škofovskega komisarja in župnika *sv. Mihaela na Vranskem* je spadala župnija Marije Device v *Braslovčah*⁴ in imela sledeče vikariatne cerkve:

a) *sv. Pavla pri Boljski*;

b) *sv. Pankraca v Grižah*;

c) *sv. Miklavža v Trbovljah* (in valle Saunia)⁵ in

d) *sv. Jurija v Motniku*. Ta župnija se je pridružila kranjski deželi, in lavantinska škofija prepustila jo je leta 1833. škofiji ljubljanski. Stari šematizmi ljublj. škofije imajo l. 1612. kot «annus erectionis beneficii», a evo Hren omenja že leto 1605. Ljubljanski škof je kot posestnik gradu v Gornjem Gradu patron te župnije in drugih gori naštetih župnij.

4.) Zadnja je bila župnija *sv. Mihaela v Pilštanju*, kjer je bival škofov komisar. Pod njega je spadala tudi župnija

⁴ To je zelo stara župnija. Že l. 1278. odstopil je Leopold, sin Konradov «de Saanegkh», patronatsko pravo te župnije opatu samostana v Gornjem Gradu. — L. 1464. se imenuje Ahac Arhar vikar v Braslovčah; gl. Schönleben: Rokopisne drobtinice o kranjskih plemenitaških rodovinah v zagrebški metropolitanski knjižnici. — L. 1604., dne 17. oktobra, je posvetil Hren vnovič župnijsko cerkev v Braslovčah, katera je bila pred štirimi leti na praznik Snežne Matere Božje o poludne, ko je v njo treščilo, zgorela z zvonikom, altarji in vso vasjo. Kakor po nekem čudu je ostalo le sv. Rešnje Telo v tabernakeljnu nepoškodovano, dasi je ogenj vse drugo uničil. Ob tej priliki je blagoslovil Hren tudi pokopališče in dva zvonova iz nekdanje luteranske cerkve v Scharffenau-u, katero je bil dal Hren po zapovedi nadvojvode Ferdinanda sè smodnikom razstreliti. Na to posvečevanje je prišlo brez števila ljudstva iz Žalca in petnajsterih drugih župnij.

⁵ To je najbrž župnija sv. Miklavža pri Trbovljah, zakaj danes je v Trbovljah samostojna župnija sv. Martina in tu je patron ljublj. škof, pri sv. Miklavžu pa štajerski verski zaklad.

sv. Vida pri Planini. Prvi župniji je patron štajerski verski zaklad, drugi pa ljubljanski škof. Hren je poslal pismo o jubileju tudi cerkvi sv. Mavrica v *Jurijevem Kloštru* (monasterium olim Carthusianorum in Geyrach), katerega je nekoliko let poprej papež Klemen VIII. odvezl kartuzijancem in dohodke namenil za vzdrževanje jezuitskega kolegija in semenišča v Gradcu, kar bodem še kasneje omenil. Ta samostan je bil v obsegu župnije sv. Vida, a danes je tamkaj lokalija in patron jej je štajerski verski zaklad. Pilštanjska župnija je imela sledeče vikariatne cerkve, katerim je še danes patron ljubljanski škof:

- a) *sv. Petra pod sv. Gorami*;
- b) *sv. Lovrenca v Podčetrtku*;
- c) *sv. Janeza Krstnika v Podsredi*;
- d) *sv. Martina «in Lonsperg»* (Landsberg);
- e) *sv. Jakoba v Žusemu*.⁶

To so tedaj štajerske župnije, katere so nekdam spadale pod ljubljansko škofijo. Škof Hren je prav mnogokrat obiskoval svoje štajerske župnije, posvečeval cerkve in altarje in delil sv. birmo. Posebno mu je bil srcu prirasel lepi Gornji Grad z Novo Štífto. L. 1600. v mesecu juniju je imel kano-niško vizitacijo v župnijah (Labacensi Dioecesi ac Mona-sterio Oberburgensi subiectis) po Dolenjem Štajerskem in tedaj je prišel do Sotle («usque ad *Sotlam* fluminem, diri-mentem Styriam ac Slauoniae regnum, Labacensem ac Za-grabiensem Dioecesim»).

II. Na Koroškem.

Na Koroškem je imel ljubljanski škof precej župnij takraj reke Drave, kakor je pisal sam Tomaž Hren, ko je v juliju l. 1600. vizitiral koroške župnije do cerkve sv. Vrbaná: «ubi est terminus Labacensis Dioecesis, ultra Dravum est Aquileiensis et aliorum».

⁶ To je zdaj podružniška cerkev v Dobrini, a župna je posvečena sv. Valentinu. Izvestno je podružnica starejša in prvotna župnija.

Latinsko pismo in nemški prevod o jubileju «cum formula absolutionis papalis» je poslal Hren na Koroškem sledečim župnijam:

1.) Župniji *sv. Petra v Pliberku*, katere župnik je bil ob enem škofovski komisar.⁷ Tu so bile še župnije:

- a) *sv. Mihaela* (ob Bleiburg);
- b) *sv. Štefana v Klobasnici*;⁸
- c) *sv. Florijana v Vogrčah* (Rinkhenberg) in
- d) *sv. Osvalda v Črnem* (Schwarzenbach).

Leta 1611. v juniju, ko je obavljal Hren baš v tem kraju kanoniško vizito, posvetil je tudi več altarjev v teh cerkvah, med drugim tudi altar sv. Andreja v Črnem, katerega je še l. 1470. posvetil prvi ljubljanski škof Žiga Lamberg. Kasneje je bil altar razsvečen: «impiorum scelere effractum, profanatumque». Vsem tem župnijam je sedaj patron deželni knez, razven one sv. Štefana (grajščina Millstatt).

Ravno tako je poslal Hren pismo o jubileju:

4.) Župniji *sv. Nikolaja* (extra muros Villaci) v Beljaku, katera je nekdaž spadala pod solnograško škofijo; imenuje se tudi v ustanovnem pismu ljubljanske škofije (et ecclesiam parochialem S. Nicolai ad Villacum, Sallisburgensis dioecesis). Pod to župnijo so spadale štiri župnije, katerih imena ni zabeležil Hren, pač je pa omenil, da so bile ljubljanskega kapiteljna. Mislim, da se ne motim, če pravim, da so bile to župnije:

⁷ Tu je zapisal Hren sledečo opazko: «In Arce Pleyburgensi fuit Sacellum et Beneficium sub titulo s. Pauli Apostoli: cum aliis duobus B. Mariae Virginis et s. Catharinae Altaribus. Hoc Sacellum vetustissimum una cum dote destruxit et evastavit Comes Joannes Ambrosius de Turri. Et incepit aliud Sacellum aedificare extra Arcem: Omnia absque licentia Episcopali.»

⁸ To je najbrž sedanja župnija sv. Štefana «unter Feuersberg», katero oskrbljuje župnik sv. Marije v Klobasnici. Te župnije Hren ne omenja, zato bode poprejšnja izvestno starejša.

- a) *sv. Janesa Krstnika v Dvoru;*
- b) *sv. Martina v Lipi;*
- c) *sv. Ruperta (am Moos) in*
- d) *sv. Marjete v Skočidolu.*

To posnamemo lahko iz tega, ker v prvih treh vrši še danes patronatsko pravo ljubljanski kapitelj izmence s posestniki grajščine Landskron, v zadnji pa s posestniki grajščine Wernsberg.

III. Na Kranjskem.

Danes delimo Kranjsko na: Gorenjsko, Dolenjsko in Notranjsko. Hren omenja samo: «Carniolia inferior et superior». Pod «Carniolia inferior» so spadale vse one župnije, katerih niso prištevali gorenjskemu naddijakonatu. Torej imamo sledeče župnije:

Na Dolenjskem:

1.) *Št. Jernej* «in campestribus Corcorae et Sauvi fluuiorum». To župnijo je vtelesil papež Bonifacij IX. leta 1400. kostanjeviškemu samostanu, ali kasneje se je zopet oddružila od samostana. Pri utemeljenju ljubljanske škofije so jo vtelesili ljubljanskemu kapiteljnu. Zato pravi tudi Hren: «est quoad temporalia Capituli Labacensis.»⁹ Pri tej priliki je poslal Hren pismo o jubileju tudi opatu cistercijskega samostana: «Fontis Mariae prope Landstrass», kateri je pismo prav ponižno vsprejel in izjavil, da spada pod redovito jurisdikcijo ljubljanskega škofa. Bila je med škofom Tomažem Hrenom in generalnim vizitatorjem oglejskega očaka, tržaškim škofom Ursinom de Berthis, huda pravda zaradi kostanjeviškega samostana, kakor tudi onega v Bistri. Hren je trdil, da je ta samostan v obsegu šentjernejske župnije in da tedaj spada nedvojbeno pod ljubljansko škofijo. Zato je tudi 11. marca l. 1602. v samostanski cerkvi posvetil v opata Jakoba (Rein-

⁹ Leta 1422. imenuje se župnik v Št. Jerneju Jurij Turjaški (ab Auersperg); gl. Schönleben: Rokopisne drobtinice kranjskih plemenitaških rodovin v metropolitanski knjižnici v Zagrebu.

prechta), kateri je pa že prihodnjega leta odšel za opata v Stičino. Pri tej priliki ogledal si je Hren meje šentjernejske župnije in spoznal, da je samostan v tej župniji.¹⁰ To je branil Hren tudi nastopno leto v goriški sinodi pred oglejskim očakom Frančiškomo Barbaro, kamor ga je poslal z deželnim glavarjem Gašparjem Lanthierjem nadvojvoda Ferdinand.

Ravno tako je ležal v obsegu šentjernejske župnije tudi samostan s cerkvijo *sv. Trojice v Pleterjah*, katerega so postavili kartuzijancem celjski grofje. Klemen VIII. je ta samostan, kakor tudi Jurijev Klošter (Gairach) na Štajerskem l. 1595., na prošnjo cesarja Maksimilijana II. naklonil očetom jezuitom za vzdrževanje njihovih kolegijev in semenišč v Ljubljani in v Gradcu. Za ta samostan je poslal Hren pismo o jubileju ljubljanskim jezuitom. (Konec pride.)

Janez Debevec.

Donesek zgodovini slov. slovstva.

Spisal I. Vrhovnik.

Janez Debevec — «ta častiti mož je jel l. 1795. bodočim duhovnikom predavati o slovnici jezika, ki ga morajo v svojem poklicu vsak dan govoriti in zato pač tudi slovniški umeti. Žal, da je to lepo podjetje (*Parvae spes altera Crainae* — kakor ga zove Kopitar Gramm. XLVII.) prekinila sovražna invazija l. 1797. Obnovilo se je šele l. 1817., ko se je založila javna učna stolica za slovansko jezikoslovje,» tako poroča

¹⁰ «Progressi itaque ultra Monasterium ad pagum dictum Orechaviza, et ad riuulum ibi perfluentem, ad bonum Milliare Italicum vel amplius, reperimus: quod riuulus Orechavize terminus sit parochiae S. Bartholomaei, dirimens eam a Plebe tituli s. Crucis, spectanti ad praedictum Monasterium Landstrassense, quae Patriarchalis Parochia est, at Monasterium ipsum intra complexum et jurisdictionem S. Bartholomaei contentum fuit, est et manet sub Dioecesi et Jurisdictione R^{ssmi} Domini Episcopi Labacensis, quod bene notandum est.»

malodane z istimi besedami, kakor Kopitar (l. c.) in Metelko (Lehrg. XXIV.), Šafařík (Gesch. d. südsl. Lit. I. 33.) o dogodku, ki je vsekakor pomenljiv v zgodovini slovenskega slovstva. Častiti mož, ki je pred jednim stoletjem skušal osnovati stolico slovenskega jezika v Ljubljani, zasluži, da se поблиže seznanimo z njegovim življenjem in delovanjem.

Janez Debevec — sam se je podpisoval Debéuz, kakor stoji zabeleženo tudi v krstni knjigi šenklavski,¹ časi pa Debevz² — se je porodil dne 20. rožnika 1758 v Ljubljani. Roditelja sta mu bila Jožef in Jera Debevec. Za mašnika je bil posvečen v Ljubljani dne 16. sušca 1782. Takoj naslednje leto³ je kot «mafhnik v' Lublanfki duhovni hishi» izdal svojo prvo knjigo: «Kratki navuki, regelze inu molitve sa Sakrament té pokore». Dne 28. mal. srpana 1785 je stopil v začasni pokoj. «Catalogus sacerdotum» 1793—1797 ga navaja mej mašniki, bivajočimi v Ljubljani brez posebne službe. Pokojnine so mu odločili po 150 gld. na leto. Kot deficitent je l. 1791. spisal predgovor k Japljevemu sv. pismu in Abecednik (Krajnski Plateltorf). Sodeloval je pri Vodnikovi pratiki za l. 1795. Založnik knjigotržec Korn mu je izročil prevod njenega kole-

¹ «20. hujus (jun.): mane hora 7. natus, et eâ die baptizatus est Joannes (Bapt.) Antonius, Aloysius fil: legit: Josephi Debeuz et Gertrudis Conjugum, Levant. Dno Georgio Antonio Ahatschitsch, et Nobili Dna Maria Constantia Pollakin, per me Josephum Duditsch, vic. — Obst: Schloiffin.

² Ž. Zois piše: Debelz (Vodnikov Sp. 50, 53), Kopitar in Metelko: Debevz.

³ To je bilo poslednje leto ljubljanskega semenišča po stari uredbi; jeseni 1783 se je odprlo za ljubljansko škofijo generalno semenišče v Gradcu (dr. J. Kulavic, D. fl. Priestersem. u. d. theol. Lehranst. zu Laib., 811). Zanimivo je to leto, ker so tedaj štirje mašniki v ljubljanski duhovni hiši izdali slov. knjige: Jurij Gollmayr, poznejši stolni prošt in gen. vikar, je dal na svetlo molitvenik: «Sv. Maša», Janez Stroj: «Keršansku Premišlvanje», Jernej Bastiančič: «Katholšku podvučenje od tih pervih dveh Sakramentov» (Marn, Jez. XXII., str. 70), Jan. Debevec pa: «Kratke nauke».

darskega dela. Tudi 2. letnika korekturo je oskrbel Debevec. Takisto je slovenil v začetku tega stoletja do l. 1817. tiskarju Egerju «Novo Kranjsko Pratiko».⁴

Od l. 1795. do 1797. je predaval Debevec bogoslovcem slovensko slovnico. Ljubljanska škofija je imela l. 1795. sedemindvajset bogoslovcev, izmed katerih je petorica študirala v Paviji. Ravnatelj bogoslovnici je bil stolni propovednik in konzistorijalni svétnik Jožef Pinhak⁵ — prijatelj Ž. Zois in V. Vodnika, s katerim sta si dopisovala. On je bil jako prosvetljen duhovnik, pečal se je z vedami. Zois omenja njegove prirodoslovne zbirke. Pod vplivom teh treh mož so se odprla vrata slovenščini v semenišče. «Nikomur naj se ne zdi smešno, — pravi Debevec v uvodnem predavanju — da se za Kranjce ustanavlja šola kranjskega jezika. Kajti če se Nemci in drugi narodi ne osmešijo, osnavljajoč svojim rojakom slovnice in jezikovne šole, zakaj naj bi bilo to smešno pri Kranjcih? Take knjige in šole celo za tiste, ki so vešči jeziku, so deloma sad razvoja vednostij, deloma razvoj istih. One ohranjajo deželne jezike v njihovi izvirni lepoti ali pa jim jo iznova vračajo. Če bi se bil kranjski jezik toliko časa, kakor pri nekaterih drugih slovanskih narodih, gojil v šolah, bi mu nikakor ne bili tako pokvarili prvotne čistosti in točnosti jeziki mejašev Italijanov in Nemcev in pa surovost neukega ljudstva.» Čedalje živeje so čutili duhovniki potrebo jezikovne šole. Marsikateremu izmed njih je delala slovenščina preglavice.⁶ «Kolika zapreka načelniku ljudstva v njegovem službovanju — piše Debevec — če ne more radi neznanja primernih

⁴ Cf. Jos. Benkovič, Slov. koledarji in koledarniki — v «Dom in Sv.» 1895, str. 187.

⁵ Joseph Pinhak, Curé et ministre de la parole de Dieu al' eglise Cathedrale, Conseiller Consistoriale, et Directeur des eleves de Theologie, te naslove mu je dal Vodnik, pišoč mu s Koprivnika dne 10. kim. 1795. (Lj. Zvon 1889, str. 398.)

⁶ Cf. Kopitar, Selbstbiographie — v Miklosichevi «Slav. Bibliothek», I., str. 13.

izrazov poučevati podložnikov. Nasproti pa mnogo koristi vspešnemu delovanju narodnega učitelja ročnost, točnost, razločnost in milina jezika.»

Vojna l. 1797. je bila uzrok, da so nehala predavanja o slovenski slovnici. Kakšen vspeh so imela? Med slušalci bogoslovci nisem zapazil nikogar, ki bi bil pozneje stopil na slovstveno polje. Debevčeva predavanja so ostala samo prvi poskus, da bi se oživotvorila stolica slovenskega jezika v Ljubljani, poskus, ki se nam ga je hvaležno spominjati, ne gledé na to, da ni obrodil posebnih slovstvenih plodov.

Leta 1798. nahajamo Debevca pri Uršulinkah v Ljubljani. Duhovniški zapisnik beleži pri tem samostanu poleg izpovednika razfrančiskana Fakunda Lipiča in kapelana razstičana Viljema Cumpra (Zumper) tudi Janeza Krst. Debevca. Naslednja leta do 1806 mu pristavlja naslov beneficijata; užival je namreč Schellenburgov beneficij.⁷ Tedaj je bil presojevalec (censor) Japljevega sv. pisma. Izza ukaza ljubljanskega nadškofijstva je presojal «Male preroke in Makabejske bukve» leta 1799. (izdane l. 1802.), «Novi testament» I., 2. izd., l. 1800. «Bukve kronike, Ezdrove, Tobijeve, Juditine, Esterine in Jobove» leta 1801, Izaijo in Jeremijo l. 1801 (izd. 1802), Baruha, Ecehijela in Danijela l. 1800, «Novi testament» II., 2. izd., l. 1804. V tej dóbi je občeval s Kopitarjem, ki se mu v predgovoru k svoji slovnici (l. c.) zahvaljuje za ustne in pismene jezikovne opazke. V slovnici sami pa na str. 222. izrecno omenja, da je poleg Kumerdejevih in Japljevih slovarskih zbirk porabil tudi Debevčevo.

Meseca velikega travna 1806 je jel poučevati Debevec krščanski nauk v nunski šoli. Dne 1. vel. srpana je postal stalni katehet pri Uršulinkah. Dne 3. i. m. je s službinim reverzom izjavil, da se ni doslej zapletel v nobeno skrivno družbo ni v domači državi ni v inozemstvu; obljubil je, da tudi v prihodnje pod nikakeršno pretvezo ne pristopi nobeni

⁷ Cf. predgovor k «Novemu testamentu» II. 1804.

taki zavezi.⁸ Kot «Kateket per Nunfkih fholah v' Lublani» je izdal l. 1807. peti natisek «Kratkih Navukov», l. 1809. pa šolsko berilo: «Kleine Erzählungen. Majhine perpovedvanja».

Tretja francoska okupacija je hudo zadela nunski samostan in ž njim vred kateheta Debevca. Dne 13. velikega srpana 1812 toži škofijstvu: Dasi je podpisanec že šest let redni dušni pastir in javni učitelj mladine pri ljubljanskem ženskem samostanu, vender ga pod novo vlado niso deli, kar zadeva plačo, v nobeno izmed teh kategorij. — Izvrševal je nadalje svojo službo ter se zadovoljeval s samo hrano, ki so mu jo dajale nune, dasi so se pogubile zanj namenjene zaloge. Pripravljen je, če to zahteva ordinarijat, tudi v prihodnje s siromaškimi redovnicami trpeti uboštvo. Ipak opozarja škofijstvo na to, da so dobile nune minulo leto za vzdrževanje svojih šol desetmesečne doneske v znesku 1000 frankov iz generalnega zaklada, letos pa jim je nakazala vlada v isti namen svoto 1600 frankov pri mestni občinski blagajni ter so jeden del teh novcev že prejele. Debevec prosi ordinarijat, da bi ukazal prednici, naj plačuje kateheta s tem denarjem, sestre učiteljice pa naj živé od samostanskega imenja. Dne 17. vel. srpana 1812 mu odgovarja škofijstvo, da pripozna važnost Debevčeve službe, vender mora omeniti, da se je ordinarijatu odtegnilo vse nadzorstvo (Einsicht) nad šolami, da javni zaklad nikjer nič ne plačuje katehetu ter da je naučno nadzorstvo (Studieninspection) po ustanovljenem zistemu ukrenilo, da je samostanu skrbeti za kateheta, zato meni, da bi bilo kako posredovanje na višjem mestu brez koristi. — Po odhodu Francozov je plačala avstrijska vlada Debevcu zaostalo petletno plačo v znesku 936 gld. (po 200 gld. na leto), odtegnivši mu to, kar je bil leta 1812. prejel od samostana. (Debevčev dopis škofijstvu z dne 22. vel. srpana 1814.)

⁸ «Dienstrevers» v ljubljanskem škofijskem arhivu, iz katerega sem zajel tudi naslednje podatke o razmerah Debevčevih pod francosko vlado.

Kot katehet je deloval Debevec do 19. dne vinotoka 1817, ko je stopil v pokoj. Naslednik mu je bil Janez Šlakar. «Catalogus cleri» za l. 1819. omenja Debevca, stanujočega v Ljubljani, kot deficijenta, sam pa se je dne 7. prosinca istega leta, izkazujoč škofijstvu dohodke, ki jih je užival, učeč pri Uršulinkah, podpisal kot vpokojen katehet. Zanimiv je ta izkaz. Debevec poroča, da je dobival od 1. dne vel. srpana 1806, ko je bil nastopil službo, pa do 1. dne vel. travna 1809, ko se je pričelo tuje medvladje, od gospejnega konventa iz Schellenburgovih ustanovnih obrestij letnih 200 gld. v bankovcih; za prebitek teh obrestij 120 gld. in za obresti Zajčeve kapelanske ustanove mu je dajal samostan hrano. S to ustanovo združenih 50 maš je opravljal razstičan Zumper za 50 gld. v bankovcih. Od 1. dne vel. travna 1809 do 1. dne vinotoka 1813 so Debevcu vsahnili vsi dohodki od ustanov, preživil ga je siromaški samostan iz svojega. Šele proti koncu tuje vlade je prejel od samostana iz šolskega doneska tedanje mestne mērije 63 gld. 25 kr. v kovanem denarju. Od 1. dne vinotoka 1813 do 1. dne vel. travna 1814 je dobival kakor prej od samostana hrano, od petih let zaostalo plačo (po 200 gld. v kovanem denarju na leto) pa po odbitih gori navedenih 66 gld. 25 kr., isto tako od samostana iz zneska 1702 gld. 35 kr., ki so jih nakazali samostanu pri tedanji provizorni glavni blagajni, da poplača ž njimi zaostale mezde. Od 1. dne vel. travna 1814 do 1. dne vel. srpana istega leta ni dobil Debevec nobene plače. Samostanu je plačal 36 gld. kov. den. za hrano. Opravil je na ono četrletje spadajočih 26 maš z drugimi zaostalimi vred. Od 1. dne vel. srpana 1814 pa do odstopa mu je dajal verski zaklad po 300 gld. na leto predplačno na račun Schellenburgovega beneficija; tedaj je katehet Debevec samostanu po pogodbi plačeval hrano.

Janez Debevec je živel in deloval, kolikor mi je znano, ves čas v svojem rojstvenem mestu v Ljubljani, smrt pa ga je nenadoma zasačila v Žužemberku. Ondotna mrtvaška knjiga

veli, da je 10. dne rožnika 1821 v Žužemberku hiš. št. 40⁹ umrl mašnik Janez Debevec, star 63 let, za kapjo. Pokopal ga je župnik Luka Burger. (Konec pride.)

Zemeljski potresi na Slovenskem.

Sestavil A. Koblar.

Strašni potres, ki je zadnjo veliko noč (14. aprila 1895) povzročil nepopisljiv strah in neizmerno škodo po Ljubljani in njeni okolici ter močno zibal vse pokrajine, koder prebivajo Slovenci, ostane zapisan v spominu sedanjemu rodu vse žive dni, zapisan pa tudi vedno med žalostnimi dogodki domovine naše. O tem potresu bode zgodovinar našel dovolj podatkov v časnikih in brošurah, katere so izšle precej po grozni katastrofi. Zanimivo pa je pogledati nazaj v pretekla stoletja, kdaj in kako se je tresla slovenska zemlja. Letopisci sicer niso točno beležili potresov, vendar nas že dozdej znana množica podatkov sili k prepričanju, da se posebno pod ljubljansko ravnino v istini polagoma pogrezuje svet, kakor trdijo geologi, ter da je že tudi v prejšnjih stoletjih Slovence sploh zelo pogosto in dvakrat prav močno tepla šiba potresa.

Prvih dveh potresov, katera omenja Valvasor¹, trdč, da so bili l. 792. na Kranjskem in v sosednjih deželah povodnji, lakota, kuga in hudi potresi, ter da se je prikazalo več strašnih prikaznij na nebu z zvezdo repatico, in da so se istotako pokazala znamenja na nebu, ko je bil l. 1000

⁹ Pri Mihovih se pravi pri hiši, kjer je umrl Debevec. Rečena hiša je slaba in nima več, kakor jedno stanovanje za domače. Ondukaj domujejo zdaj trije stari fantje. Nobeden izmed njih se ne spominja, da bi mu bili stariši kdaj pravili, da je v tej hiši stanoval kak duhovnik. Debevec je najbrže slučajno prišel v Žužemberk, ni pa ondi stalno bival. (Poročilo g. kap. H. Povšeta.)

¹ Ehre des Herz. Crain, XIV, 248 b in XI, 709 a.

grozovit potres v Ljubljani, se nam komaj zdi vredno omenjati, ker iz teh dob nedostaje zanesljivih zgodovinskih podatkov.

L. 1201., 4. maja, je bil tako hud potres na Štajerskem, da je razsul mnogo hiš in gradov. V vitanjskem gradu se je podrl stolp, ki je ubil 8 oseb.²

L. 1348³, na dan spreobrnjenja sv. Pavla (25. febr.), je bil najstrašnejši potres, kar so jih občutili naši kraji. Lepo je sijalo solnce ob treh popoldne. Kar se strese zemlja z grozno silo. Zvonovi so sami zapeli. Razdejanih je bilo 26 mest, mnogo cerkva in nad 40 gradov. Ljudi in živino so podsuli padajoči zidovi. «*Terrae motus tantus, qui a Passione Christi nunquam auditus, vel visus est, aut fuit*» — pravi kronist.⁴ Treslo se je po vsem Frijulskem, da so se rušili stolpi in trdna poslopja, dalje po Avstrijskem,⁵ Moravskem in Ogerskem, v Italiji in Dalmaciji, posebno močno pa na Koroškem, Kranjskem in Štajerskem.⁶ Strahovito katastrofo je najbolj kazala beljaška okolica na Koroškem. Mesto Beljak je bilo skoro čisto razdejano. Blizu njega se je odkrhnil po potresu južni del gore Dobrača in pokril s svojimi pečinami 17 vasij, 9 cerkva in 3 gradove z vsemi prebivalci. Odtrgani nasip je zajezil reko Zilo, ki je izstopila in napravila jezero.⁷ Porušila se je celo krasna bazilika v daljnem Ogleju. Mogoče je, da je gora Korošica o tem potresu zaslula tudi stari Tržič na Gorenjskem.⁸ Stresala se je zemlja

² Orožen, Celska kronika, str. 21.

³ Valvasor (XV, 321a) méni, da je bil ta potres 25. febr. 1340, kar je pa brez dvoma pomota, če tudi se sklicuje na beležko v nekem starem ribniškem rokopisu.

⁴ Mitth. des hist. Ver. 1848, str. 52.

⁵ Rutar, Zgodov. Tolm., str. 72.

⁶ Orožen, Celska kronika, str. 27.

⁷ Hohenauer, Kirchengesch. v. Kärnten, str. 103. — Rubeis, Monum. App., str. 42.

⁸ Hicinger: Novice, 1859, str. 168.

40 dnij in večkrat celo v dveh naslednjih letih, v katerih je vrh tega strašanska kuga v nekaterih krajih pokosila nad polovico ljudij. Čudno ni, da so ljudje begali dolgo okrog, kakor bi bili brez uma.

L. 1491. je bil na Kranjskem zopet velik potres.⁹

L. 1502, 6. marca ob 2 uri popoldne, je bil hud potres na Hrvaškem, ki se je čutil tudi po sosednih deželah. Preobrn timer je do temelja zvonik sv. Marka v Zagrebu in poslopjem napravil mnogo škode.¹⁰

L. 1508 je bil močen potres v Ljubljani.¹¹

Valvasor omenja na mnogih krajih,¹² da je bil grozovito hud potres na Kranjskem l. 1509. A ta nad vse strašni potres je bil dve leti kasneje, kar Valvasor deloma sam priznava in nam potrjujejo mnogi viri. Prvikrat se je močno tresla zemlja v Ljubljani in okolici dne 24. marca leta 1511. med 3. in 4. uro popoldne. Dne 26. marca 1511. med 4. in 5. uro popoldne se je potres ponovil z vso silo. Že po prvem potresu so se podrle v Ljubljani: nemška hiša in cerkev, vicedomska palača in nekatere druge trdno zidane hiše. Druga poslopja so bila pa jako pretresena. Ljudje so zbežali v predmestja in prebivali na pristavah. Po drugem potresu, dne 26. marca, je Ljubljana izgubila osem zvonikov in del mestnega ozidja. Razrušila se je tudi l. 1467. sezidana deželna hiša (Landhaus).¹³ Na kmetih se je podrlo več cerkvâ, in padli so gradovi: oba kamniška, loški, trški, gutenberški in blejski na Gorenjskem, postojinski, polhograjski in hasperški na Notranjskem in turjaški na Dolenjskem. Blejcem se je zdelo, kakor da je hotela podzemeljska moč grad prekucniti

⁹ Valvasor XV, 382 a.

¹⁰ Valvasor, XII, 5 b.

¹¹ Thalberg, Epitome, str. 14.

¹² Ehre, XI, 270 b; XI, 612 b; XI, 714 b; XV, 400 a; XV, 402 b.

¹³ P. v. Radics: «Das grosse Erdbeben in Krain im Jahre 1511» v knjigi: Drittes Jahresheft des Vereines des krain Landes-Museums, str. 114.

v jezero. V Loki se je podrla hiša Gašparju Lambergarju in mu ubila sina; sesula se je tudi hiša mestnega sodnika in druge. Spominske plošče na loškem in turjaškem gradu nam pričajo o tem potresu. Stresalo se je nad 1 mesec po dnevu in po noči, in po drugih poročilih so se čutili sunci celo pol leta. Potresi so se pogosto ponavljali vzlasti zadnji teden v marcu, potem je zemlja nekoliko mirovala, 15. maja je pa jela iznova bobneti in se stresati dan na dan.¹⁴ Cenili so škodo na Kranjskem nad 200.000, kar je za tedanjo vrednost denarja jako mnogo. V Trstu se je podrla več hiš in zvonikov, in morje je pluskalo visoko čez bregove, da so ljudje zbežali na višine. Celó na Dunaju je odkrušil potres nekaj kosov pri zvoniku sv. Štefana. Razrušil je ta potres mnogo cerkvâ, hiš in gradov tudi po Furlaniji.¹⁵ Za njim so prišle: slaba letina, lakota in kuga.

L. 1571., dne 23. septembra, ob 5. uri popoldne, je zaradi potresa precej trpela koroška dežela, a čutil se je stres tudi drugod. Poškodoval je farno cerkev v Celovcu. Vnovič je pa obiskal Koroško dne 7. dec. 1572 in močno razrupal zvonik velike cerkve v Beljaku.¹⁶

L. 1575, 17. novembra, je bil močen potres v Ljubljani,¹⁷ in na veliko noč l. 1590, med 1. in 2. uro popoldne, se je ~~zopet~~ čutil v Ljubljani potres, ki se je ponovil dne 18. maja istega leta.¹⁸

Močen potres omenja v Ljubljani Dolničar¹⁹ v letu 1621., in o velikem potresu piše škof Tomaž Hren²⁰ v svojem dnev-

¹⁴ Ljublj. Zvon, 1881, str. 669.

¹⁵ Rutar, «Zgod. Tolm.», str. 89 in 148; Löwenthal: «Geschichte der Stadt Triest»; I., str. 80.

¹⁶ Carinthia, 1863; str. 31. — Kres, 1881, str. 172.

¹⁷ Valvasor, XI, 716 b.

¹⁸ Valvasor, XI, 717 a.

¹⁹ Thalberg, «Epitome» str. 68.

²⁰ «Terrae motus magnus et tremendus circa Meridiem in die Ascensionis Domini, quae fuit 5. May 1622 spatia terrarum perquasit latissime.» Hrenov dnevnik v knezošk. arhivu ljubljanskem, list 266.

niku, da je bil o poludne na praznik vnebohoda dne 5. maja 1622. Sunec je vrgel križ z zvonika jezuvitske cerkve v Ljubljani, podrlo se je več dimnikov in mnogo je trpela tudi deželna hiša.²¹

Hud potres je bil na Kranjskem l. 1625., in za njim je začela divjati kuga.²² Zopet so Ljubljančani čutili potres dne 7. jan. 1626, kmalu po peti uri zjutraj.²³ V saboto pred sv. Trojico l. 1628., med 6. in 7. uro (po drugih med 5. in 6. uro) popoldne, se je tri ure stresala zemlja okoli Krškega in so se sunci potem dalj časa ponavljali. Podrlo se je več gradov, cerkvâ in hiš. Dne 27. novembra 1632 med 8. in 9. uro zvečer se je pa potres v Krškem ponavljal in trajal vso noč. Nov potres je obiskal Kranjsko dne 1. maja 1634, med 5. in 6. uro zjutraj, in čutili so se sunci tri tedne.²⁴ V l. 1640. se je Kranjska večkrat pogugala vsled potresa²⁵ ter zopet precej močno Ljubljana dne 13. jan. 1641, med 7. in 8. uro zjutraj.²⁶

Potres je bil zopet močan l. 1643., dne 9. julija, združen z viharjem, ko je umiral na Dunaju kralj Ferdinand IV.²⁷

L. 1669. se je v Ljubljani prvič treslo 1. septembra, zjutraj ob štirih, drugič pa nenavadno hudo dne 29. decembra istega leta.²⁸

Dne 1. jan. 1670, po polunoči, se je močno potresla zemlja v Bistri. Slišal se je pok, kakor bi bil kdo ustrelil s topom. Valvasor meni, da je pok nastal vsled tega, ker je veter v bližnji gori odtrgal kako skalo.²⁹

²¹ Dimitz, *Gesch. Krains*, III., str. 435.

²² Valv. XV, 591 a.

²³ Valv. XI, 720 a.

²⁴ Dimitz, *Gesch. Krains*, III, 435.

²⁵ Valv. XV, 593 a.

²⁶ Valv. XI, 721 a.

²⁷ Valv. X, 366 a.

²⁸ Valv. XI, 725 b.

²⁹ Valv. XI, 143 b.

L. 1684., 21. oktobra, zjutraj ob polu sedmih, je bil v Ljubljani tako močan potres, da je popadalo s strehâ nekoliko dimnikov in mnogo opeke.³⁰

L. 1689., 5. januarja, se je utrgal vsled obilega dežja v decembru velik del hriba (na Pečeh) med begunjskim gradom (Katzenstein) in Kamenitim Mostom. Usad je podrl nekaj hiš in veliko dreves. 10. marca ob štirih zjutraj istega leta je bil na Kranjskem grozovit potres, kakeršnega tedanji ljudje niso pomnili. Treslo se je po vsi deželi, vendar ne povsod jednako močno. Na Vagenšperku³¹ — Valvasorjevem bivališču — je popadalo s strehe mnogo opeke; marmornate krogle in kipi so se zvalili raz podstavke in se podrobili. Na Gorenjskem potres ni bil tako silen, pač pa je bil zelo močan ob Temenici. Mnogo cerkvâ je popolnoma razdejal, prekopicnil več zvonikov in poškodoval gradove. Čutil se je več dnij, vendar poznejši sunci niso bili hudi.

L. 1690, dne 4. decembra, si je izbral potres za središče Celovec. V jedni uri je bilo 20 stresljajev, ki so se ponavljali tudi nastopne dni in precej močno in pogosto zopet v noči dne 24. decembra.³²

L. 1691., 19. in 27. februarja, je bil precej čvrst potres v Ljubljani in okolici. Škode posebne ni naredil, samo strop šentjakobske cerkve v Ljubljani je dobil hude razpoke.³³ Na Koroškem se je v tem letu zemlja tresla v dnevih: 21. jan., 6. in 9. febr., 4. in 28. marca in jako močno 29. nov.³⁴ Zopet so pa čutili potres po vsem Kranjskem l. 1699.³⁵

Za potrese v 18. stoletju nimamo dovolj podatkov. Značiti se kaj več najde v jezuitskih dnevnikih. Močna potresa

³⁰ Valv. XI, 728 b.

³¹ Valv. XV, 608 a.

³² Carinthia, 1863, str. 31.

³³ Dimitz, Gesch. Kr. IV, 56. Thalberg, Epitome, 87.

³⁴ Carinthia, 1863, str. 31.

³⁵ Klun, Archiv, I. 62.

sta bila 6. decembra 1784 ob 11. po noči in 11. aprila 1786 ob 10. uri dopoldne.³⁶

L. 1800., v noči med 5. in 6. novembrom, se je čutil v Ljubljani precej močan stresljaj, ki je prišel od zahoda.³⁷

L. 1804., dne 10. junija, so potres čutili v Celovcu skoraj pol minute.³⁸

L. 1819., 2. maja, kmalu po treh popoldne, so čutili precej močan sunec v Idriji; smer je imel od jugovzhoda proti severozapadu in spremljalo ga je pod zemljo otlo bobnenje, kakor daljni grom.

L. 1812., 12. avgusta, zjutraj ob $\frac{1}{2}$ 4., se je pojavil znaten sunec v Ljubljani. Drugi večer je razdejal potres mesto Aleppo in pobil nad 25 tisoč ljudij.

L. 1823., 24. maja ob $\frac{3}{4}$ 8. zvečer, so čutili potres, ki je trajal $1\frac{1}{4}$ minute, in slišali bobnenje v Kostanjevici in Št. Jerneju. Šel je od severa proti jugu. Zidove je sicer zibal, a škode ni naredil.

L. 1825., dne 21. februarja, je bil potres v Šent Vidu na Koroškem; dne 22. junija se je strašna nevihta zvečer ob $\frac{1}{2}$ 10. v Višnji Gori končala s precej močnim, 2 sekundi trajajočim potresom, ki je prišel od severne strani.

L. 1829. se je treslo okoli Novega Mesta kar zaporedoma po nekoliko sekund: 2. novembra ob $\frac{1}{2}$ 11. zjutraj, 25. novembra ob $\frac{1}{2}$ 9. zvečer in precej močno 10. decembra, 5 minut pred deveto uro zvečer.

L. 1830., 8. marca, precej po šesti uri zjutraj, so v Ljubljani čutili rahel sunec, ki je bil namerjen od jugovzhoda proti severozapadu. In istega leta, dne 11. avgusta, ob 11. uri 16 min. po noči, so ga zopet opazili Ljubljančani. Trajal je kake 4 sekunde in šel od vzhoda proti zapadu.

³⁶ Dimitz, Gesch. Kr. IV, 229.

³⁷ Über Erderschütterungen in Krain. Von Dr. Heinr. Mitteis, Drittes Jahreshft des Ver. d. krain. Landes-Museums, str. 96 — 114.

³⁸ Carinthia, 1863, str. 31.

L. 1832., dne 1. oktobra, o polunoči, so na Trebižu pobegnili ljudje iz hiš vsled potresa, ki pa ni naredil posebne škode.³⁹

L. 1833., dne 11. januarja, je vzbudil Ljubljance potres zjutraj 10 minut pred dvema. Spremljalo je 2 sunca, od katerih je bil prvi močnejši, podzemeljsko bučanje, prihajajoče od jugovzhoda.⁴⁰ V istem letu, dne 20. novembra, ob 1. uri 25 min. po polunoči, je bil potres v Trziču. Čutili so ga tudi po Koroškem, vzlasti ob rekah in jezerih.

L. 1834., dne 2. febr., 2 minuti po deveti uri zjutraj, je bil lahek potres v Planini, Postojni in Slavini. Precej za prvim suncem je prišel drugi, močnejši, in slišalo se je gromovito ropotanje. Smer od severa proti jugu. Še isti mesec je bil silno hud potres na Toskanskem.

L. 1835., 19. maja, ob 1 $\frac{1}{4}$ uri po polunoči je bil precej čuten potres v Ljubljani in spremljalo ga je zamolklo podzemeljsko donenje.⁴¹

L. 1836., 29. junija, zjutraj ob 2. uri 28 minut, se je gugalo v Ljubljani valovito od zapada proti vzhodu, slišalo se otlo bobnenje poldrugo sekundo in zidovi so se zibali. Čutili so potres tudi ob Savi in posebno močno na Jančem.

L. 1838., 21. oktobra, zjutraj ob polu dveh, so imeli potres Metličani in slišali navadno bobnenje.

L. 1840. je bilo pravo potresno leto: Dne 27. avgusta, 5 minut čez 1. uro popoldne, so zaslišali v Ljubljani bučanje, kakor bi prihajal vihar, nato so trajali sunci od juga proti severu 4 sekunde. Ta potres so dobro čutili v Kranju, Vodicah, Šmartinu pri Litiji in Ribnici, pa tudi po Štajerskem in Koroškem. V Ljubljani so zidovi dobili razpoke in padlo je na tla nekaj dimnikov in ometa. Posebno čudno je, da je v Ljubljani rosilo o potresu iz zraka kapljice s snovjo, podobno žveplu.

³⁹ Carinthia, 1831, str. 31.

⁴⁰ Illyr. Blatt, 1833, št. 2.

⁴¹ Laib. Zeitung, 1835, št. 41.

Dne 30. avgusta 1840 je bil močan potres v Kamniku. Ljudje, ki so bili zbrani pri božji službi, so drli iz cerkve, ker so mislili, da se bode ista porušila, in mnogo je bilo pohojenih. Čutili so stresanje tudi na Koroškem. Dne 2. septembra so čutili potres na Jančem in 24. septembra, ob desetih zvečer, v Ljubljani, v Celovcu in po Štajerskem.

L. 1845., dne 21. decembra, 40 minut čez 9. uro zvečer, je ostrašil Ljubljano jako močan potres, ki je imel smer od jugozahoda proti severovzhodu. Čutil se je tudi v Trstu, Metliki, Celju in Celovcu. Zidovi po Ljubljani so se majali, kakor bi stali na valovih, in so dobili precej velike razpoke. Nad 50 dimnikov je precej po prvem suncu popadalo na ceste. Posode so rožljale in plesale ter celò težki predmeti so se premaknili.⁴² Drugi, slabiji sunec je bil ob dveh po polunoči. Ljubljančani so večinoma zunaj hiš prečuli vso noč. Gorki studenci v Rimskih Toplicah na Štajerskem so za nekaj časa izgubili vodo.

L. 1850., 10. julija, zjutraj ob štirih, je vzdramil potres Radovljičane in Blejce, a čutili so ga dobro tudi v Gorici ob istem času. 24. julija, ob 9. zjutraj, je bil pa potres v Metliki.

L. 1852. se je v Ljubljani dvakrat malo potreslo: 21. junija 2 minuti pred tretjo uro zjutraj in 8. oktobra ob 1. uri 27 minut.

L. 1856. je bil 2. aprila proti polunoči slab potres v Stičini, 27. sept. ob 6. uri 53 minut v Ljubljani in 9. nov. ob 11. uri 17 minut zopet precej močan v Ljubljani. Spremljalo ga je gromenje pod zemljo. Ta potres se je čutil na levem bregu Ljubljanice bolj, kakor na desnem. Vrgel je na tla nekaj dimnikov in ometa, popokali so mnogi zidovi in jedno piramido na pročelju frančiškanske cerkve je zasukalo od severa proti zapadu. Drugi dan ob $1\frac{1}{2}$ 9. uri zjutraj je prišel še slab sunec. Tudi ta potres so čutili v Trstu in Celovcu ob istem času.⁴³

⁴² Laib. Zeit., 1845, št. 102; Illyr. Blatt, 1846, str. 33 — 35; Costa, Reise-Erinnerungen, str. 32.

⁴³ Laib. Zeit., 1856, št. 260.

L. 1857., 7. marca, 4 minute pred 4. uro zjutraj, je bil potres v Ljubljani.

L. 1858. se je dvakrat zopet potreslo v Ljubljani, namreč 26. jan. in 5. sept., 14. maja pa v Postojni, a vsi trije sunci so bili slabi. Prav močno se je pa treslo l. 1857. in 1858. po Koroškem, posebno pri Rožeku, v zimskih mesecih.⁴⁴

Zadnji potresi so se čutili na Slovenskem: l. 1870. v Klani, l. 1872. v Postojni in 9. nov. 1880., ko je grozni potres porušil kraljevi Zagreb.

Kranjske cerkvene dragocenosti l. 1526.

Spisal Anton Koblar.

(Dalje.)

Iz zapisnikov, katere so napravili pobiralci cerkvene zlatnine in srebrnine, posnamemo poročila, ki povedó, koliko so imele kranjske cerkve in njih bratovščine l. 1526. dragocenih posod in imovine, ter v katero faro in selsko sodišče so spadale posamezne podružnice. Velevažni so ti podatki posebno za zgodovino ljubljanske škofije, ker nam pojasnijo razdelitev in obseg starih kranjskih fará v prvi polovici 16. veka, za katero dobo nam je bila doslej razdelitev fará popolnoma neznana. Mnogo cerkvá je tudi naštetih, katere dandanes več ne stojé. V oklepih stoji zapisano, v katero faro sedaj spadajo našteete cerkve.

1. Ljubljansko mesto.

Inventarila sta 28. sept. 1525 Josip pl. Lamberg in Baltazar Sigestorffer, oskrbnik in blagajnik loški. Dale so:

1.) *Stolna cerkev*: 1 veliko srebrno monštranco, 1 malo pozlačeno monštranco, 1 malo posrebreno monštranco, 1 srebrn, na jedni strani pozlačen križ, 1 srebrn križec s podobama Marije in sv. Janeza, 1 srebrno in pozlačeno pušico, 1 srebrn pozlačen križec s podobama Marije in sv. Janeza, 1 pozlačen križec s 4. evangelisti,

⁴⁴ Carinthia, 1831, str. 32.

1 zlomljen pozlačen križec s srebrnim Zveličarjem, 16 kelihov in 16 paten, 2 srebrna vrčka s pozlačenimi robovi in še 2 srebrna vrčka, srebrno kadilnico s kadilnjakom in žličico, kar je tehtalo skupaj 2 lota manj kot 102 marki; slednjič 2 leseni tabli za levita in lesen križ, vse okovano s srebrom in ozaljšano s kamni.

2.) *Farna cerkev sv. Petra*: veliko srebrno monštranco, 18 kelihov in 18 paten ter pozlačen križec (49 mark in 3 lote).

3.) *Mesarska bratovščina v Gradišču* (im Purckhstall zu Laybach): malo pozlačeno monštranco, 2 pozlačena križca, 6 kelihov in 6 paten (11 mark 8 lotov).

4.) *Bratovščina sv. Janeza in sv. Jakoba*: 5 kelihov in 5 paten (6 mark 15 lotov).

5.) *Nemška hiša (cerkev)* (Das Teutschhaus): 1 srebrno monštranco, 2 pozlačena križca, 8 kelihov, 8 paten in 1 pacem (32 mark 4 lote).

6.) *Samostan sv. Jakoba (avguštinski)*, kateremu je bil predstojnik priyor Konrad: 1 srebrno pozlačeno monštranco, 2 pozlačena križca, 4 kelihe in 4 patene (13 mark 8 lotov).

7.) *Frančiškanski samostan* (Das parfuesskloster): 1 srebrno pozlačeno monštranco, 1 malo pozlačeno monštranco, 1 pozlačen križec, 1 pacem, 4 kelihe, 4 patene, 2 srebrna vrčka in 1 srebrn kadilnjak (24 mark 6 lotov).

2. Vicedomski urad (selsko sodišče) (Vitztumamdt).

Inventiral je 27. nov. 1526 vicedomski protipisar Urh Stosser. Navzoči so bili tudi dotični župniki ter hišni oskrbnik ljubljanskega glavarstva Jurij Fystenpart in šentpeterski duhovni pomočnik Matej Petschacher.

a) Fara sv. Petra v Ljubljani:

1.) *Farna cerkev sv. Petra* (glej zgoraj).

2.) *Cerkev sv. Janeza na Logu* (in der Awen) (f. Brezovec), 1 kelih z bakrenim stojalom so pustili ondi, a dala je 14 funtov vin. v penezih.

3.) *C. sv. Nikolaja v Dragomeru* (zu Dragomer) (f. Brezovec) 1 kelih.

4.) *C. sv. Antona na Brezovcu* (zu Bresawetz) (sedaj farna) 1 bakren kelih.

5.) *C. sv. Marije Magdalene (sedaj sv. Martina) v Notranji Gorici* (Nutringoritzza) (f. Brezovec) 1 mal srebrn kelih in 1 f. vin.; 1 bakren kelih so pustili ondi.

6.) *C. sv. Duha na Vnanji Gorici* (Naunanichgoritzza) (f. Brezovec) 1 srebrn kelih in 8 og. gld. v zlatu.

7.) *C. sv. Martina Pod Smreko* (spod smrekho) (f. Dobrova) 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno.

8.) *C. sv. Simona in Jude na Viču* (zu Weitsch) (fara frančiškanska v Ljubljani) 1 mal srebrn kelih in 2 f. vin. 30 kr.

9.) *C. Matere božje na Rožniku* (zu Rosenpach) (fara frančiškanska) 1 bakren kelih in 3 f. vin.; 1 bakren kelih so pustili.

10.) *C. sv. Krištofa pri Ljubljani* (f. Sv. Petra v Ljubljani) nima ničesar.

11.) *C. sv. Kancijana na Savljah* (zu Sawlach) (sedaj farna cerkev na Ježici) 1 bakren kelih s pateno in 2 f. vin.

12.) *C. sv. Jurija pri Savi* (bei der Saw) (sedaj v Stožicah, f. Ježica) 1 bakren kelih in 59 kr.

13.) *C. sv. Marjete v Tomačevem* = Tolmačevem (zu Tolmatschin) (f. Sv. Peter) 1 bakren kelih in 2 f. vin.

14.) *C. sv. Martina pri Savi* (Šmartin, f. Sv. Peter) 1 bakren kelih s pateno in 1 f. vin.

15.) *C. sv. Tomaža v Zadobrovi* (Sand Thoman zu Sadobraw) (f. Polje) 1 bakren kelih, 4 f. vin. in 30 kr.

16.) *C. sv. Andreja v Kašlju* (zu Kaschl) (f. Polje) 1 bakren kelih s pateno in 48 kr.

17.) *C. Matere božje v Polju* (im Veldt) (sedaj farna) 1 srebrn kelih in 9 f. vin.; 1 bakren kelih so pustili ondi.

18.) *C. sv. Jakoba na Slapu* (am Slapp) (f. Polje) ni imela ničesar (ta cerkev več ne stoji).

19.) *C. sv. Štefana »zu Diepolstorff«* (sedaj Štepanja Vas, f. Št. Peter) 1 kelih z bakrenim stojalom; 1 f. vin. in 20 kr.

20.) *C. sv. Nikolaja v Bizaviku* (zu Posawikh) (f. Št. Peter) 1 bakren kelih s pateno in 2 f. vin.

21.) *C. sv. Urha v Dobrunju* (zu Dobrun) (f. Sostro) 1 srebrn kelih in 1 f. vin. 20 kr.; 1 kelih z bakr. stojalom so pustili ondi.

22.) *C. sv. Urha v Zavoglah* (zu Saogle) (f. Sostro) 1 f. vin., 1 kelih z bakrenim stojalom so pustili cerkvi.

23.) *C. sv. Pavla v Podmolniku* (vnnnder Meldnikh) (f. Lipoglav) 1 bakren kelih s pateno in 8 f. vin.

24.) *C. sv. Ane v Javoru* (zu Jawer) (sedaj farna) 3 f. vin., in 1 bakren kelih so pustili ondi.

25.) *C. sv. Simona in Jude v Rudniku* (zu Rudnikh) (sedaj farna) 1 bakren kelih in 2 f. vin.

b) Fara Šent Vid nad Ljubljano:

1.) *Farna cerkev sv. Vida*: 3 srebrne kelihe, 1 srebrno monštranco in 1 srebrn križec. Dva srebrna keliha so pustili cerkvi. Bratovščina M. B. je dala 3 og. gld. v zlatu in 6 f. vin.

2.) *C. sv. Jakoba v Stanežičah* (Stannositsch) (f. Št. Vid) 1 kelih z bakrenim stojalom, 3 og. gld. v zlatu in 1 f. vin.

3.) *C. sv. Antona na Glinici* (zu Gleinitz) (f. Št. Vid) 1 srebrn kelih, 8 og. gld. v zlatu in 2 ren. gld. v zlatu.

4.) *C. sv. Marjete v Kosezah* (zu Kasses) (f. Št. Vid) 1 srebrn kelih, 2 og. gld. v zlatu in 56 kr.

5.) *C. Matere božje na Dóbrovi* (zu Dobraw) (sedaj farna) 1 mal srebrn kelih in 3 f. vin.; pustili so ondi 1 bakren kelih.

6.) *C. sv. Janeza na Gabrijah* (na Gabrie) (f. Dobrova) 1 mal kelih z bakrenim stojalom in 4 f. vin.

7.) *C. sv. Jurija na Hruševem* (na Kruschew) (f. Dobrova) 1 kelih z bakrenim stojalom.

8.) *C. sv. Neže na Brezju* (zu Bresie) (f. Dobrova) 9 og. gld. v zlatu in 9 f. vin.; pustili so ondi 1 bakren kelih.

9.) *C. sv. Jerneja v (Spodnji) Šiški* (zu Keitsch) (franciškanska fara v Ljubljani) 1 srebrn kelih in 1 og. gld. v zlatu.

c) Vrhniška fara (Oberlaibach).

1.) *Farna cerkev sv. Pavla na Vrhniku*: 1 veliko pozlačeno monštranco, 1 pozlačen križec, 1 srebrn križec, 5 srebrnih kelihov, 1 kelih z bakrenim stojalom, 1 og. gld. v zlatu in 1 f. vin. Pustili so pa cerkvi 1 srebrn kelih in 3 bakrene kelihe. Dali so dalje: altar sv. R. Tel. 4 og. gld. v zlatu in 4 f. vin., altar sv. Mihaela 4 og. gld. v zlatu, altar sv. Andreja 1 og. gld. v zlatu 5 f. vin. in 20 kr., altar M. B. 2 og. gld. v zlatu, altar sv. Katarine 8 og. gld. v zlatu, altar sv. Jeronima pa ni imel ničesar.

2.) *C. sv. Križa v Bewkah* (zu Bewkh) (f. Vrhnika) 1 mal srebrn kelih.

3.) *C. sv. Jakoba v (Blatni) Brezovici* (zu Bresawitz im Gmoss) (f. Vrhnika) 1 srebrn kelih in 28 og. gld. v zlatu in 2 f. vin.; 1 bakren kelih so pustili cerkvi.

4.) *C. sv. Joba v Sinji Gorici* (Sandt Job zu Schweinpuechll) (f. Vrhnika) 1 srebrn kelih, 1 kelih z bakr. stojalom in 1 f. vin.

5.) *C. Matere božje na Lesnem Brdu* (zu Lessenberg) (f. Vrhnika) 1 mal srebrn kelih, 2 og. gld. v zlatu in 2 f. vin.

6.) *C. sv. Leonarda v (Mali) Ligojni* (zu Oberludigoni) (f. Vrhnika) 1 kelih z bakr. stojalom in 4 f. vin.

7.) *C. sv. Jurija v (Veliki) Ligojni* (zu Vunderludigoni) (f. Vrhnika) 1 srebrn kelih in 17 gld. v zlatu; pustili so 1 bakren kelih.

8.) *C. sv. Ane v Žažaru* (zu Saser) (f. Podlipa) 1 mal srebrn kelih.

9.) *C. sv. Nikolaja na Praprotnem Brdu* (na Praprotim werdi) (f. Rovte) 1 f. vin.

10.) *C. sv. Mihaela v Rovtah pri Hlevnem Vrh* (in Grewt zu Clemburg) (sedaj farna cerkev) 1 srebrn in 1 bakren kelih, 6 og. gld. v zlatu in 1 f. vin.; 1 bakren kelih so pustili.

11.) *C. sv. Jeronima v Petkovcu* (zu Pekowetz) (f. Rovte) 1 bakren kelih, 3 og. gld. v zlatu in 2 f. vin.

12.) *C. sv. Katarine na Medvedjem Brdu* (na Medwedim werdi) (f. Rovte) 1 bakren kelih, 4 og. gld. v zlatu in 2 f. vin.

13.) *C. sv. Urbana pri novi cesti* (an der Newstrassen) (v Godoviču, sedaj farna) 1 srebrn kelih; ključarjema so pa prodali 1 bakren kelih za 2 f. vin. 40 kr.

14.) *C. sv. Janeza v Hotedršici* (zu Kathedersitz) (sedaj farna) 1 bakren kelih in 14 f. vin.; pustili so ondi 1 bakren kelih.

15.) *C. sv. Barbare na Ravniku* (am Rawnikh) (f. Hotedršica) 1 bakren kelih in 4 f. vin.

16.) *C. sv. Janeza v Gorenji Vasi* (im Oberndorff) (f. Logatec) ni imela ničesar.

17.) *C. Matere božje v Zgornjem Logatcu* (in der obern Lochatsch) (sedaj farna) 1 srebrno monštranco, 2 bakrena keliha, 2 og. gld. v zlatu in 1 f. vin.; pustili so 1 bakren kelih.

18.) *C. sv. Križa na Tabru* (daselbs im Taber) (f. Logatec) ni imela ničesar.

19.) *C. sv. Nikolaja v Spodnjem Logatcu* (in der vnnern Lochitsch) (f. Logatec) 1 mal srebrn kelih in 1 f. vin.; pustili ondi 1 bakren kelih.

20.) *C. sv. Dominika v Logatcu* (a je sedaj ni več) 1 f. vin.

21.) *C. sv. Urha in sv. Martina v Zaplani* (zu der Alben) (sedaj je v Zaplani farna cerkev sv. Urha) 1 srebrn kelih, 1 bakren kelih, 24 og. gld. v zlatu in 8 f. vin.; pustili so ondi 1 bakren kelih.

22.) *C. sv. Leonarda na Bregu* (am Rain) (f. Vrhnika) 1 srebrn kelih.

23.) *C. sv. Leonarda na Stari Vrhniki* (zu allten Oberlaibach) (f. Vrhnika) 1 bakren kelih in 2 f. vin.; pustili so ondi 1 bakren kelih.

24.) *C. sv. Antona na Verdu* (im Werdt) (f. Vrhnika) 1 srebrn kelih.

25.) *C. sv. Nikolaja na Korenu* (na Koreni) (f. Vrhnika) 1 bakren kelih, 5 og. gld. v zlatu in 4 f. vin.

26.) *C. sv. Brica v Podlipi* (Podlippe) (sedaj farna) 1 bakren kelih.

c) Préserska fara.

1.) *Farna cerkev sv. Vida v Preserjih* (zu Pressar) 2 srebrna keliha in 4 og. gld. v zlatu; pustili so 2 bakrena keliha cerkvi.

2.) *C. sv. Florijana v Kamniku* (zu Stain) (f. Preserje) 1 kelih z bakrenim stojalom in 5 og. gld. v zlatu.

3.) *C. sv. Helene v Ponikvah* (zu Ponigwach) (pri Preserjah, a te cerkve ni več) 1 kelih z bakrenim stojalom, 5 og. gld. v zlatu in 3 f. vin.

4.) *C. sv. Križa v Rakitni* (zu Rakitn) (sedaj farna) 1 srebrn in 1 bakren kelih ter 28 og. gld. v zlatu; pustili so 1 bakr. kelih.

5.) *C. sv. Janeza v Sabočevem* (zu Sabetzew) (f. Borovnica) 1 kelih z bakr. stojalom in 3 f. vin.

6.) *C. sv. Nikolaja na Pakem* (Napakhi) (f. Borovnica) 1 kelih z bakr. stojalom in 8 f. vin.

7.) *C. sv. Marjete v Borovnici* (zu Frantzdorff) (sedaj farna) 1 srebrn kelih, 1 bakren kelih in 4 f. vin.; 1 bakren kelih so pustili cerkvi.

d) Pod šmarijsko faro spadajoče cerkve:

1.) *C. sv. Leonarda v Sostrem* (Vnnder Osterberg) (sedaj farna) 1 bakren kelih in 2 f. vin.; 1 bakren kelih so pustili cerkvi.

2.) *C. sv. Uršule v Lanišču* (zu Lanisch) (f. Šmarija) 1 srebrn kelih, 1 og. gld. v zlatu in 3 f. vin.

3.) *C. sv. Duha v Gumnišču* (zu Gumnische) (f. Šmarija) 1 mal srebrn kelih in 2 f. vin., 1 bakren kelih so pustili.

4.) *C. sv. Križa »am Puchll«* (v Tlakah, f. Šmarije) 1 bakren kelih in 1 f. vin.

Vse vicedomsko sodišče je tedaj dalo: 1 srebrno pozlačeno monštranco, 1 srebrno monštranco, 2 srebrna pozlačena križca, 1 malo monštranco, 34 srebrnih kelihov in 36 paten (73 mark 15 lotov), dalje 12 kelihov z bakrenimi stojali, katerih niso tehtali, v penezih 187 gld. 53 kr. in v zlatu 189 og. gld. (Dalje pride.)

Kranjski lišaji (Lichenes).

Spisal S. Robič.

(Dalje.)

46. Biatora Fr.

132. *B. ochracea* Hepp. (sozn. *Lecidella ochr.* Kōrb.) Na apnenku na Šenturški Gori; na apnenem skalovju v Spodnji Kanomli ob Idrijci in na Jelenku. Gl.

133. *B. carniolica* Arn. Na olubljenih bukovih porobkih v Hudem Polju. Gl.

134. *B. Nilandri* Anzi. (sozn. *B. fuscescens* Kōrb.). Na borovcih na Čudni Gori. Gl.

135. *B. incrustans* (Del.) Mass. Na dolomitu v Kokriški dolini; na apnenku na Otelci in Vojskem. Gl.

136. *B. rupestris* (Scop.) Mass. Na Grebenu in Grintovcu. *Var. calva* Dicks. Na kasijanskih škriilih pri Njivici (Poženek); na apnenih skalah v okolici Idrijski. Gl. *Var. rufescens* Hoffm. Na apnenih skalah na Jelenku in v Spodnji Kanomli. Gl.

137. *B. rivulosa* (Ach.) Kōrb. Na roženku na Črni Prsti v Bohinju. Gl. *Var. corticula* Zw. Na bukvah na Vojskem. Gl.

138. *B. sanguineo-atra* (Ach.) Anzi. Na dolomitu na Jelenku. Gl.

139. *B. atrofusca* Hepp. (sozn. *vernalis* Kōrb.). Po mahu okrog dreves na Šenturški Gori; potem na mahoviti peščeni zemlji na Jelenku in Vojskem. Gl.

47. Blastenia Mass.

140. *B. sinapisperma* (De C.) Mass. Na mahovju, rastočem na apnenku, na Jelenku in Črni Prsti v Bohinju. Gl.

141. *B. Pollinii* Mass. Na črešnjevih drevesih na Vojskem. Gl.

142. *B. ferruginea* Huds. α) *genuina* Körb. Na starem hruševem drevesu v Cerkljah; potem na raznih drevesnih skorjah na Čudni Gori in Kobalovi Planini. Gl. Var. β) *saxicola* Mass. Na werfenskem škrljčevcu ob Idriji poleg Vrh Čev. Gl.

143. *B. Lallavei* (Clem.) Mass. Na konglomeratu v Dolah, na apnenku na Otelci in Čavnu. Gl.

48. *Xanthocarpia* Mass. & De Not.

144. *X. ochracea* (Schär.) Mass. Na apnenku na Mokrici in Grebenu; potem na krednem apnenku v Strugi in na jura-apnenku na Otelci. Gl.

49. *Bacidia* De Not. & Anzi.

145. *B. rubella* (Pers.) Körb. Na listnih drevesih na Vojskem in Čudni Gori. Gl.

146. *B. inundata* (Hepp.) Körb. Na apnenih skalah v grabnih Kojce poleg Zakojce. Gl.

50. *Sagirolechia* Mass.

147. *S. protuberans* (Ach.) Mass. Na konglomeratu na Čudni in Tičji Gori; na apnenku v Mrzli Rupi in Hudem Polju. Gl. Var. *mamilata* Hepp. Na dolomitu na Jlenku. Gl.

51. *Pinacisca* Mass.

148. *P. similis* Mass. Na dahštajnskem dolomitu v Zelenem Robu. Gl.

52. *Petractis* Fr.

149. *P. exanthematica* (Sm.) Fr. Na konglomeratu in peščencu v Doblškem Jarku, na apnenku v okolici olševški in preddvorski; potem na hiporitnem apnenku v Strugi poleg Divjega Jezera in v vrhu Ključ. Gl.

53. *Secoliga* Mass.

150. *S. Lencaspis* Krmph. Na osojnih dolomitnih skalah na Jlenku. Gl.

54. *Gyalecta* Ach.

151. *G. cupularis* (Ehrh.) Schär. — *Lich. marmoreus* Scop. Na apnenku na Šenturški Gori, v okolici olševški in preddvorski; potem na apnenku in škrljih v okolici idrijski. Gl.

55. *Manzonia* Gv.

152. *M. Cantiana* Garov. (sozn. *Hymenelia hiascens* Hepp.) Na dahštajnskem apnenku na Črni Prsti v Bohinju. Gl.

56. Hymenelia Krmph.

153. *H. melanocarpa* Krmph. Na dahštajnskem apnenku v Zelenem Robu in na Črni Prsti v Bohinju. Gl.

154. *H. hiascens* Mass. var. *spermogonifera* Hepp. Na apnenku pri Divjem Jezeru. Gl. (Dalje pride.)

Mali zapiski.

Cene in mezde v Ljubljani l. 1524. Dne 26. marca 1511 je razrušil potres deželno hišo (Landhaus) v Ljubljani. Dne 3. maja 1524 je pa nastal požar, ki je vpepelil ves Novi trg in ž njim tudi deželno hišo. Popravo te hiše so izročili po požaru stanovi deželnemu pisarju Volbanku Schwarzu, stanujočemu «im Muesheusl». Zanimiv je njegov račun, iz katerega naj posnamemo, po čem so bile l. 1524. v Ljubljani stavbene tvarine in po koliko so imeli delavci mezde. Vsa vožnja lesa iz Mestnega Loga (Stadtforst) je stala 40 kr.; gozdarju so dali za pijačo 8 kr.; Slavec in Schrot sta šla na Vrhniko po droge ali late (ladn) za 20 kr.; tesar je zaslužil na dan po 9 kr.; navadni delavec po 5, včasih tudi le po 4 ali 3 kr.; zidarski mojster Anton je podrl 1 obok in zaslužil 30 kr., v Kranju se je kupilo 111 lat po 5 kr., mitnina je od njih v Kranju znesla 6 kr. in 1 vinar, ter vožnja v Ljubljano 1 gld. 23 kr. in 1 vinar, drugod je dobil dež. pisar 499 lat (à 2 šilinga) za 9 gld. 30 kr. 1 šiling, vozniku ki jih je prepeljal in obelil, je dal 9 kr.; drevesca so bila po 2 do 10 kr., 2 hrasta za vodnjak sta veljala pri Klemenu v Kosarjih 20 kr. in 13 debelih drogov za vodnjakovo kolo po 4 kr.; 100 opek v Bistri 1 gld. 20 kr. in prevožnja 26 kr.; 100 žebeljev skodlarjev (Scharnegl) je stalo 4 kr., 100 bartnovgлев (Wartnegl) 6 kr., in 100 latovcev (Latnegl) 6 kr., prve vrste se jih je porabilo 800, druge 400 in zadnje 500; Baltazar Sigestorfer v Loki mu je poslal 1650 skodlic (Schintl) za 8 gld. 9 kr. (100 = 52 šilingov). Postrojenje dež. hiše je stalo 63 ren. gld. in 40 kr. — 1 gld. je imel tačas 60 kr. ali 105 šilingov; 1 krajcar pa 5 četvrtakov (Vierer) ali 4 vinarje ali 175 šilinga. *A. K.*

Kapelica na Friškovcu. Na Friškovcu, blizu farne cerkve sv. Petra v Ljubljani, se je zbralo letos na sv. Marka dan zjutraj na stotine ljudij. Procesija je prišla z Valvazorjevega trga, kjer je bila sv. maša, k ondotni kapelici, mesto v cerkev sv. Petra, kamor zaradi potresa ni kazalo iti. Še veličastnejša je bila pa dne 12. maja t. l. pokorilna in prosilna procesija, katero je napravila Ljubljana k tej kapelici za odvrnitev potresa. Iz mesta in okolice se je nateklo pred njo okoli 4. popoldne 10 do 20 tisoč ljudij. Stari ljubljanski grad še nikdar ni gledal toliko ljudstva, zbranega pod milim nebom in na glas pevajočega: «Marija! k tebi uboge reve, mi zapuščeni vpijemo». — «Na Friškovcu» je staro

topografiško ime za križišče cest, držčih od sv. Petra proti železnici in iz Kravje Doline v Udmat. Še pred kakimi 30. leti je stal tu preprost lesen križ, katerega so premestili na Aurovo posestvo pri železnici, mesto njega pa je zgradil pokojni stavbeni mojster Jakob Zupančič lično sedanjo kapelico, za katero je Volf naslikal podobo oznanjenja Matere božje. Kaj je bilo v prejšnjih časih na Friškovcu? Najbrže je bilo tu morišče za ženske, če nas ne vara o. Marko Pohlin s svojim poročilom v knjigi: «Tu malu Besedishe treh jefikov» (1782), kjer piše: «Frishkovz, Richtplatz f. Weibspersonen, locus supplicii». V «Glossarium Slavicum» (1792) pa po svoje etimološki razlaga: «Friskovz a gr. $\tau\rho\iota\varsigma$, ein Schauder, horror, qui praetereuntes occupat.» Pomen temu kraju se je pač v naših dneh korenito izpremenil.

I. V.

Stare ljubljanske bratovščine. Bratovščina sv. družine se je ustanovila letos v stolni cerkvi v Ljubljani. Podobno bratrinjo — Jezusa, Marije in sv. Jožefa — so imeli naši predniki že l. 1679. Tedaj sta jim jo potrdila papež Inocencij XI. in ljubljanski škof Jožef grof Rabatta. Njen sedež je bil «per Zirqvi S. Jofhefa na velikeh zestah» — v samostanski cerkvi «ordna teh boffeh Augushtinarjov (szer Diskalceatov imenuvaneh)». Rečena bratovščina se je polagoma prelevila v bratrinjo sv. Jožefa («dan danashne pak se le vezhdejl od zirkovnega Patrona Bratovshna S. Jofhefa imečenuje» — poroča o nji o. Marko Pohlin v «Perpisanizi ali Predgovoru» svojemu «Marianskemu Kempensarju» l. 1769). Jan. Gregor Dolničar (Dolnitscher) jo omenja l. 1680. v «Discursus Politicus» (rkps., hranjen v ljubljanski semeniški knjižnici) med 12. ljubljanskimi bratovščinami na 4. mestu: «Jesus, Maria, Joseph. Novifsima (sc. confraternitas), tempore pestis felix initium sumpsit et eius intercefsione prouincia ab eo malo liberata fuit.» Poznejša opomnja nam pové, da je razsajala kuga tri leta (1679 — 1681) v sosednih deželah. — O Dolničarjevem času so bile poleg omenjene še te-le bratovščine v Ljubljani: Br. Kristusa trpečega na križu pri sv. Jakobu, ki je štela blizu 15000 udov. Potrdil jo je papež Aleksander VII. l. 1655; Benedikt XIII. pa jo je l. 1729. pridružil veliki rimski bratovščini od «dobre smrti». O tej bratovščini in o njenih duhovnih dobrotah nam obširno poroča knjižica: «POMUZH | Shivim, Umirejzhim, inu Mertvim | ALI | BUKVIZE | BRATOU | SHINE | Britkiga Smertniga Terplen | ja Christufoviga na | S. KRISHU | U' Lublani u' Zerkvi Sveti | ga Jacoba tiga Tovarshstva JESU | foviga gori poftaulene, od Ale | xandra tiga Imena Sedmiga Rim | skiga Papesha u' Lejtu 1655. poter | jene, inu od Benedikta tiga Imena | Trinajftiga, tej veilki Rimski od | Dobre Smerti imenovani Bratov | fhini perdrushene u' | Lejtu 1729. (Labaci Typ. Adami Frid. Reihhard. | Impenfis Joan. Bapt. Volufij, | Incl. Prov. Carn. Bibl. 1740. 12° nepag.» Nepopoln izvod v muzejski knjižnici.) Dalje se omenjajo v istem času: bratovščina Telesa Kristusovega, najglasovitejša in najpleme-

nitejša; vanjo je bilo vpisanih mnogo vladarjev, vladaric, kardinalov; br. Odrešenika sveta, vstanovili so jo laški trgovci, vsako leto je dajala doto dekletom in stipendije mladeničem; br. blažene Dêvice brez madeža spočete (Germanica vulgo Congregatio); br. blažene Device v nebo vzete (vulgo Latina major); br. rojstva blažene Device M. (vulgo Latina minor); br. presv. rožnega venca; br. vednih molitev za umrle brate; br. blažene Device Karmeljske; sv. Frančiška Seraf. zveza (fasciculus); br. sv. Antona Padovanskega.

I. V.

Gozdarska prisega iz l. 1769. Josip Anton Codelli baron Fahnfeldski, lastnik Thurna pod Ljubljano, je vzprejel 8. junija 1769 za gozdarja v svojih besniških gozdih pri Štangi Marka Žagarja, domá iz Rodovlja pri Besnici, kateri je pri nastopu svoje službe tako-le prisegel: »Jest Marko Schagar, koker od moje gnadlue gruntne goifspoijske tega vifsoko rojeniga Gofspoda Gofspoda Joshepha Antona Codella Frajerja od Fahnfeldt, koker sedainiga Gofspoda te Stange, jenoí Wöfsenze gorre vsete, jenoí postaullene Worshtar, tzefs lette Vshtange, jenoí V Wefsenske Schuppanie Lesheotshe Worshte, hribe, jenoí gmaine. Perseshem ena zifsta perfsega Bogu Otshetto, Sino, jenoí Suettemo Ducho, koker te nareshlotshene Suette Troyze, Matere Boshie Marie Divize, Vfsem lubem Suetnikam, jenoí Angellam Boshiem, de jest lette moje nafse vsette Worshtarske Schlushbe aufrichtig, Spodobno jenoí Suestu otshem napre Statte, jenoí nigdar obenimo, durkolle taiste wode, is lettech popre immenuanich meni v moja Mirkenga alle Achtenga Sauplenech Worshto, Hribo, jenoí gmain, ne lefsa, hofste, alle Refsauza, is moje Lestne volle, alle Schafftekaste netshem iskasat, taisto minie pofsekat, poresat, alle Szer na ena Druga naperpushena Visha odneste, alle otpellate pustite, tude obenech Laso, alle Novin prefs derlaubnoste moje gnadlue Gofspoijske, ne poshigat, alle gore kappat perpustite, na obena Visha fse postoppite, Ampek vfse Lettu, na popreishne na me alle Sbefseda, alle Spifsanem Sturjenem Povellam, daperneste, jenoí Sturite otschem. V lettem odkasvaine tega, toku dobru Spreadajo, koker tude szer tem frajerskem kmettam Sastoin ke-danem Lefsoujo, Toku Dobru Sa Derva hzimpre, jenoí Szer druge Sorte Lefs, hofsta, jenoí Refsauz, koker tude per otkasuvainio, jenoí gorre Stauleinio tech Novin, alle Laso, koker tude per Staullainio alle Safsekvainio tech Confino, jenoí Szer Vfsech drugih mozech Worshtarskeh Oppravillech fse notshem dergatshe Sadershatte, ampak tikama potemo od moje gnadlue Goifspoijske, jenoí niech postaulenga Verwaltarja mene daniga povella Taystem Vrbarfskem podloshnem, kattere Sa fse Sa pobierainie tech Vei, Sheshyz, jenoí kar vetter podere, vta Vrbar Sapifsale, taistem netshem is moje Samavolle obeno Sdravo Darvo, ne Wukou, tude ne druge Sorte lefsa, hoste, alle Refsauza, Stem meinie ta mlade Lefs

dolle fsekat alle resat, Stem minie taisto is letech pred imenuanech hribu, Worshto, jenoj gmain pefs goifspoifskenga perpusheinia ven pelate, alle nofsite pufstite. Tu Schkodlivo Smojenie alle poshigainie tega lefsa, jenoj druge naperpushene Mittelne, alle Fortellne, kattere fse Vfsachneinio tega lessa Shpogaja, koker hittro jest taiste Schkode bodem Samirkau, jenoj taistega, kattire je ta Schkoda dapernefsou, bodem Suedou, otshem taistiga Sdai moje gnadlue goifspoifske osnanet, jenoj lettu Savolle nobeniga Daru, alle Schenkenge netshem Samoutshat, alle pokritte, lette Partie, alle Ludi, katterem bodem jest ta lefs, hofsta, Refsauz, alle lase otkasuvau, alle Meinike Stau, alle Safsekouau, netshem Savolle mojga Worshnarskiga lona taiste zefs Stara navada pefsillet. Tude vtaifstem Fallo, kader bode en Ogein v tech Hribech, Worshtech, alle Vgmainach ven pershou, otshem po moje Magotshnaste flifsatte Sse taistega pogafsitte, jenoj Vfsa Schkoda odvernitte trachtate. Sraven tega otshem tudi moi flifs perloshite, de is Rodoulfskega pothoka ot kmetto obene Sorte lefs na bode fsekan, minie ven pellan, jenoj Szer Vfsech vishach Suesto, aufrichteg, jenoj flifsek fse Sadershat, koker fse enimmo Suestemo Schlushabniko, jenoj Worshtarjo ispodobe, jenoj Sraima. Toku guishno jenoj Reshnitshno, koker mene Buch, jenoj ta luba pefs vfsega Madesha Spotshetta Diviza Maria, Vfse lube Suettnike Boshie, ta Suette Evangelium, alle Boshia Wefsedu, na moi pofsledne zafs, kader fse bode moja Dushiza od mojga Tellefsa lotshilla, na pomagaitte. Amen. (Iz arhiva v gradu Turnu pod Ljubljano.)

Rodoljubje za francoske okupacije. Kako se je slovenska mladina navduševala za svojo domovino, svedoči moj izvod Vodnikov *«Pifme-nofti»*. Na notranji strani gorenje platnice je podpisan prvi posestnik te knjige tako-le: Carl Grum | fholar v' pervi krainfki | fholi. | 1811. Pod letnico stojé nastopne vrstice:

Od Drave da Podve (recte: Budue) Illirzi pojo
Nafh Gouverneur pofdravlen nej bo.
Illirz je na morju mozhen bil,
K' fe je Rimz barke tefat vzhil.

Prva dva granesa se glasita do malega tako, kakor Vodnikov epigram, ki se je dne 15. vel. srpana 1810 o razsvetljavi na čast Napoleonu lesketal kot transparentni napis na deželni hiši v Ljubljani (gl. *«Lj. Zvon»*, 1883, str. 268). Ostala dva sta varijanta osme kitice *«Illirie oshivlene»*. Pod njima se je rodoljubni učenec iznova podpisal s črnejšim črnilom: Charl Grum, | fholar v' drugi | krainfki fholi. | 1812.

I. F.